

آیت الله رضاشیرازی
آیت مصلح

درسهای شرح منظومه حکیم سبزواری (۱)

ویرایش و تنظیم: ف. فنا

شیرازی، رضی، ۱۳۰۷ - شارح
درسهای شرح منظومه حکیم سبزواری (۱)،
تهران، حکمت، زمستان ۱۳۸۳
۲ ج. (آشنایی با فلسفه اسلامی)
۱۱۰۸ ص.

ISBN: 964-8713-07-3

شابک دوره: شابک: ۷ - ۵ - ۸۷۱۳ - ۹۶۴ - 7 - 05 - 964 - ISBN

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۳ ش - ذی القعدة ۱۴۲۵ ق
قیمت دوره: ۱۹۸۰۰ تومان

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
این کتاب شرحی است بر بخش مربوط به فلسفه،
یا غرالفرائد از کتاب منظومه یا شرح منظومه ملاحادی سبزواری.
کتابنامه به صورت زیر نویس
۱. سبزواری، هادی بن مهدی، ۱۲۱۲ - ۱۲۸۹ ق. غرالفرائد - -
نقد و تفسیر. ۲. فلسفه اسلامی. ۳. منطق. الف. سبزواری،
هادی بن مهدی، ۱۲۱۲ - ۱۲۸۹، غرالفرائد. شرح. ب. عنوان: غرالفرائد.
شرح. د. عنوان: شرح منظومه. شرح.
۹۳۴ ش / BBR ۱۲۳۴ / ۱۸۹ / ۱
ش ش / غ ۲۷۷ س
کتابخانه ملی ایران ۲۸۲۶۷ - ۸۳

درسهای شرح منظومه حکیم سبزواری (۱)

آیت الله سید رضی شیرازی

ویرایش و تنظیم: ف. فنا

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۳ ش - ذی القعدة ۱۴۲۵ ق

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت دوره: ۱۹۸۰۰ تومان

موسسه انتشارات حکمت

تهران، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ابوریحان

شماره ۳، کدپستی ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۴

تلفن: ۶۴۶۱۲۹۲ - ۶۴۱۵۸۷۹، فاکس: ۶۴۰۶۵۰۵

info@hekmat pub.com

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر می باشد)

چاپخانه انتشارات حکمت

(حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی)

تهران، میدان بهارستان، خیابان مجاهدین اسلام

شماره ۳۲۰، کدپستی ۱۱۵۷۷۷۴۵۱۱

تلفن: ۳۱۲۴۳۴۰ - ۳۱۲۴۲۱۳، فاکس: ۳۱۲۱۶۳۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار	الف
مقدمه	۱
المقصد الاول: في الامور العامة	۱۷
الفريدة الاولى: في الوجود والعدم	۱۹
[۱] غرر في بداهة الوجود	۱۹
[۲] غرر في اصالة الوجود	۲۹
[۳] غرر في اشتراك الوجود	۷۵
[۴] غرر في زيادة الوجود على الماهية	۹۳
[۵] غرر في أن الحق تعالى إثنية صرفة	۱۱۳
[۶] غرر في بيان الاقوال في وحدة حقيقة الوجود وكثرتها	۱۲۵
[۷] غرر في الوجود الذهني	۱۵۵
[۸] غرر في تعريف المعقول الثاني وبيان اصطلاحين فيه	۲۳۵
[۹] غرر أن الوجود مطلق ومقيّد وكذا العدم	۲۵۳
[۱۰] غرر في احكام سلبية للوجود	۲۵۹
[۱۱] غرر في أن تكثر الوجود بالماهيات وأنه مقول بالتشكيك	۲۷۵
[۱۲] غرر في أن المعدوم ليس بشيء و شروع في بعض احكام العدم و المعدوم	۲۸۵
[۱۳] غرر في عدم التمايز والعلية في الأعدام	۳۰۷
[۱۴] غرر في أن المعدوم لا يعاد بعينه	۳۱۳
[۱۵] غرر في دفع شبهة المعدوم المطلق	۳۳۹
[۱۶] غرر في بيان مناط الصديق في القضية	۳۵۱
[۱۷] غرر في الجعل	۳۶۹

الفريدة الثانية: في الوجوب والامكان	٣٩٣
[١٨] غرر في المواد الثلاث	٣٩٣
[١٩] غرر في أنها اعتبارية	٤٠٩
[٢٠] غرر في بيان اقسام كل واحد من المواد الثلاث	٤٢١
[٢١] غرر في ابحاث متعلقة بالامكان بعضها بأصل الموضوع وبعضها باللواحق	٤٣٣
[٢٢] غرر في بعض احكام الوجوب الغيرى	٤٨١
[٢٣] غرر في امكان الاستعدادى	٤٩٣
الفريدة الثالثة: في القدم والحدوث	٥٠٧
[٢٤] غرر في تعريفها وتقسيمها	٥٠٧
[٢٥] غرر في ذكر الاقوال في مرجح حدوث العالم فيما لايزال	٥٤١
[٢٦] غرر في اقسام السبق وهي ثمانية	٥٤٧
[٢٧] غرر في بعض احكام الاقسام (السبق)	٥٥٩
[٢٨] غرر في تعيين ما فيه التقدم في كل واحد منها [السبق]	٥٦٥
الفريدة الرابعة: في الفعل والقوة	٥٧٥
[٢٩] غرر في اقسامها	٥٧٥
الفريدة الخامسة: في الماهية ولواحقها	٥٨٩
[٣٠] غرر في تعريفها وبعض احكامها	٥٨٩
[٣١] غرر في اعتبارات الماهية	٦٠٩
[٣٢] غرر في بعض احكام اجزاء الماهية	٦٢٩
[٣٣] غرر في ان حقيقة النوع فصله الأخير	٦٤١
[٣٤] غرر في ذكر الاقوال في كيفية التركيب من الاجزاء الحديثة	٦٤٧
[٣٥] غرر في خواص الاجزاء	٦٥٣
[٣٦] غرر في أنه لا بد في اجزاء المركب الحقيقي من الحاجة بينها	٦٥٩
[٣٧] غرر في أن التركيب بين المادة والصورة اتحادى أو انضمامى	٦٦٣
[٣٨] غرر في التشخص	٦٦٩
[٣٩] غرر في التميز بين التميز والتشخص وبعض اللواحق	٦٧٥
الفريدة السادسة: في الوحدة والكثرة	٦٨٣
[٤٠] غرر في غنائها عن التعريف الحقيقي	٦٨٣

[٤١] غرر في تقسيم الوحدة	٦٨٩
[٤٢] غرر في الحمل و تقسيمه	٧٠١
[٤٣] غرر في التقابل و اقسامه	٧١٥
الفريدة السابعة: في العلة و المعلول	٧٢٣
[٤٤] غرر في التعريف و التقسيم	٧٢٣
[٤٥] غرر في ان الاتق مجنايه اى اقسام الفاعل؟	٧٣٥
[٤٦] غرر في ان جميع اصناف الفاعل الثمانية متحققة في النفس الإنسانية	٧٣٩
[٤٧] غرر في البحث عن الغاية	٧٥٣
[٤٨] غرر في دفع شكوك عن الغاية	٧٥٧
[٤٩] غرر في العلة الصورية	٧٨١
[٥٠] غرر في العلة المادية	٧٨٥
[٥١] غرر في احكام مشتركة بين العلل الأربع	٧٨٩
[٥٢] غرر في بعض احكام العلة الجسمانية	٧٩٥
[٥٣] غرر في احكام مشتركة بين العلة و المعلول	٨٠١
المقصد الثاني: في الجوهر و العرض	٨٣٣
الفريدة الاولى: في رسم الجوهر و ذكر اقسامه	٨٣٥
الفريدة الثانية: في رسم العرض و ذكر اقسامه	٨٣٩
الفريدة الثالثة: في البحث عن اقسام العرض	٨٤٥
[٥٤] غرر في الكم	٨٤٥
[٥٥] غرر في الكيف	٨٥٧
[٥٦] غرر في العلم	٨٦٥
[٥٧] غرر في الأعراض النسبية فنها الأين و المتى	٨٧٧
المقصد الثالث: في الإلهيات بالمعنى الأخض	٨٨٧
الفريدة الأولى: في احكام ذات الواجب بهر برهانه	٨٨٩
[٥٨] غرر في اثباته تعالى	٨٨٩
[٥٩] غرر في توحيدده	٩١٥
[٦٠] غرر في ذكر شبهة ابن كمونة و دفعها	٩٢١
[٦١] غرر في توحيد إله العالم	٩٢٩
[٦٢] غرر في دفع شبهة التثوية بذكر قواعد الحكيمية	٩٤٣

- [٦٣] غرر في بساطته تعالى ٩٥٩
- الفريدة الثانية: في احكام صفاته علّت آياته ٩٦٧
- [٦٤] غرر في تقسيمها ٩٦٧
- [٦٥] غرر في أنّ أياً من الثعوت عين وأياً منها زائد؟ ٩٧٣
- [٦٦] غرر في أنّها متّحدة كلّ مع الأخرى ٩٨٣
- [٦٧] غرر في ذكر أقوال المتكلمين في هذا الباب ٩٩٣
- [٦٨] غرر في أنّه تعالى عالم بذاته ٩٩٩
- [٦٩] غرر في علمه بغيره ١٠١١
- [٧٠] غرر في ذكر الأقوال في العلم ووجه الضبط لها ١٠١٥
- [٧١] غرر في أنّ علمه بالأشياء بالعقل البسيط والإضافة الإشرافية ١٠٣٣
- [٧٢] غرر في ردّ حجة المشائين على كون علمه تعالى بالارتسام ١٠٦٧
- [٧٣] غرر في مراتب علمه تعالى ١٠٧٥
- [٧٤] غرر في القدرة ١٠٨٧
- [٧٥] غرر في عموم قدرته تعالى لكلّ شيء خلاف للثنوية والمعتزلة ١٠٩١

پیشگفتار

حکماء متقدم، حکمت را دو قسمت کرده‌اند، نظری و عملی. حکمت عملی منقسم به اخلاق، تدبیر منزل و سیاست مدن، و حکمت نظری منقسم به ریاضیات، طبیعیات و الهیات می‌شود. در تقسیم بعدی، ریاضیات منشعب به هیئت، موسیقی، هندسه و حساب، و الهیات تقسیم به الهیات بالمعنی الاعم و الهیات بالمعنی الاخص می‌شود.

قسمت الهیات از حکمت نظری، به نام حکمت الهی شناخته می‌شود. آنچه که از دیگر اقسام حکمت به تعمیق و بسط درک مباحث حکمت الهی یاری می‌رساند، قسمت طبیعیات است. اخلاق نیز، به عنوان مبحثی که از مقدمات حکمت الهی مدد فراوان می‌گیرد، ارتباطی وثیق با حکمت الهی دارد. شرح منظومه حکیم سبزواری یک کتاب جامع در مبحث الهیات شامل الهیات بالمعنی الاعم، الهیات بالمعنی الاخص، طبیعیات و اخلاق می‌باشد.

حکیم الهی، حاج ملاهادی سبزواری قدس سره (۱۲۱۲-۱۲۹۰ ه.ق) را، به تحقیق باید اعظم حکماء متاخر دانست. در میان تصنیفات این حکیم، ابیات ایشان در حکمت الهی و مباحث مرتبط با آن، (۱۰۴۹ بیت) تحت عنوان منظومه شناخته می‌شود. همچنین شرح جامع او بر همین ابیات، به شرح منظومه، در نزد اهل حکمت شناخته شده است. بدون تردید، احاطه مرحوم حاج ملاهادی سبزواری قدس سره بر مکاتب فلسفی متقدم، از جمله، مشاء، اشراق و حکمت متعالیه، و همچنین تسلط ایشان بر مباحث کلامی

و عرفانی، شرح منظومه او را تبدیل به دایرةالمعارفی جامع و دقیق از حکمت الهی کرده است. به گونه‌ای که در طی ابیات منظومه و شرح آن، به دور از تطویل کتب حکمی مفصل، کلیه مباحث مورد توجه در حکمت الهی و بعضاً، کلام اسلامی، بیان شده است. شرح منظومه مشتمل بر هفت مقصد است:

امور عامه، جواهر و اعراض، الهیات بالمعنی الاخص، طبیعیات، نبوات و منامات، معاد و اخلاق.

هر مقصد مشتمل بر چند فریده و هر فریده مشتمل بر تعدادی غرر است. به همین مناسبت است که این شرح را، شرح منظومه غررالفرائد نیز خوانده‌اند.

اکنون سالهای درازی است که شرح منظومه جزو متون رسمی حوزه‌های علمی شمرده می‌شود و هیچ طالب حکمت الهی از فراگیری آن بی‌نیاز نمی‌باشد.

حضرت علامه آیت‌الله...والد، گرچه دوره‌های مکرر شرح منظومه را تدریس فرموده‌اند، اما تاکنون مجال طبع کتابی در این زمینه فراهم نبوده است. اکنون در ظل توجهات امام‌زمان علیه‌السلام، و پس از سالها انتظار و مسألت مشتاقان حکمت و طلاب علوم دینی، کتاب حاضر قرین عرضه شده است.

نوشتار حاضر، مجموعه تقریرات دروس ایشان می‌باشد. در این کتاب، به منظور شرح متن ابتدا توضیحات لازم و ضروری پیرامون فهم هر قطعه بیان شده است، سپس با ذکر ترجمه دقیق قطعه مزبور، به تطبیق توضیحات اولیه بر عبارات متن پرداخته شده است.

آنچه این کتاب را از دیگر شروح مشابه متمایز می‌سازد به شرح ذیل است:
اول: این کتاب، جامع و دربرگیرنده شرح تمامی مقاصد هفت‌گانه شرح منظومه می‌باشد.

دوم: در تمامی قسمت‌های این کتاب، شرح متن، بدون تطویل در بعضی و تقصیر در بعضی دیگر، به صورتی رسا، روشن و مکفی بیان شده است.

سوم: در تمامی کتاب حاضر، علامه مصنف، متعهد به شرح عبارات متن بوده‌اند و از گریزهای حاشیه‌ای که موجب اطاله بحث می‌گردد، پرهیز فرموده‌اند.

مراحل که پس از برگزاری درس‌های منظومه ایشان برای چاپ و انتشار این اثر طی شد بشرح ذیل است:

۱. پیاده کردن متن درسها از نوارهای کاست که مجموعاً ۳۰۶ جلسه درسی فراهم آمده بود. در انجام این مرحله برخی از علاقمندان نیز کمک کردند.

۲. طراحی ساختار جدید به منظور انتقال دروس از قالب گفتار به نوشتار که ضمن حفظ امانت و صحت به زبانی ساده و روان دروس مزبور تقریر شود.

۳. بازبینی متن تنظیم شده (توسط علامه والد)

۴. از آنجا که مراحل فوق به موازات یکدیگر و در زمانی قریب به ده سال به انجام رسید، در نهایت برای هماهنگی ساختار و یکسان سازی شیوه نگارش، متن نهایی مجدداً ویرایش شد.

۵. متن منظومه مرحوم حاجی، با نسخه‌های چاپی متعدد تطبیق و مقایسه گردید تا در موارد اختلافی نسخه‌ها، با نظر علامه مصنف، وجه صحیح‌تر انتخاب و ضبط گردد. در پایان لازم می‌دانم که تشکرات فراوان علامه، آیت‌الله والد، از زحمات و کوشش‌های فراوانی که فاضله عالمه، خانم دکتر فاطمه فنا در انجام مراحل فوق به عهده داشته‌اند، اعلام دارم. از خداوند، تأییدات معظمه را، در راه نشر فرهنگ علمی و اسلامی خواستاریم. همچنین از همه کسانی که به نحوی در چاپ و انتشار این اثر قبول زحمت کرده و مؤثر بوده‌اند مراتب سپاس ایشان را ابلاغ می‌نمایم.

مهندس سیدحسن شیرازی

بهار ۸۳